

STORTINGET

Innst. 25 L

(2019–2020)

Innstilling til Stortinget
fra finanskomiteen

Dokument 8:147 L (2018–2019)

Innstilling fra finanskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sigbjørn Gjelsvik, Geir Pollestad og Per Olaf Lundteigen om å styrke kontantenes stilling

II

Loven trer i kraft straks.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse.

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Vedtak til lov

om endring i finansavtaleloven (styrking av kontanter som tvungent betalingsmiddel hos mottaker)

I

I lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) gjøres følgende endringer:

§ 38 tredje ledd skal lyde:

(3) En forbruker har alltid rett til å foreta oppgjør med tvungne betalingsmidler hos betalingsmottakeren, *inkludert i alle betalingsmottakerens filialer, i salgsvogner, om bord på eller helt i nærheten av påstigningsstedet til transportmidler samt på andre tilsvarende steder. Retten er ufravikelig unntatt for beløp som overstiger beløpsgrensene i hvitvaskingsloven § 5 første ledd.*

§ 91 første ledd første punktum skal lyde:

Den som overtrer § 14, § 38 tredje ledd, § 55 annet ledd eller § 46, straffes med bøter eller under særlig skjerpene omstendigheter med fengsel inntil tre måneder.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fredric Holen Bjørdal, Svein Roald Hansen, Ingrid Heggø, Eigil Knutsen og Hadia Tajik, fra Høyre, Elin Rodum Agdestein, lederen Henrik Asheim, Mudassar Kapur, Vetle Wang Soleim og Aleksander Stokkebø, fra Fremskrittspartiet, Sivert Bjørnstad, Knut Magne Flølo og Bård Høksrud, fra Senterpartiet, Sigbjørn Gjelsvik og Trygve Slagsvold Vedum, fra Sosialistisk Venstreparti, Solveig Skaugvoll Foss, fra Venstre, Abid Q. Raja, fra Kristelig Folkeparti, Tore Storehaug, fra Miljøpartiet De Grønne, Une Bastholm, og fra Rødt, Bjørnar Moxnes, viser til at justis- og innvandringsministeren har uttalt seg om forslaget i brev av 4. juni 2019 til finanskomiteen. Brevet følger som vedlegg til denne innstillingen.

Komiteen viser til at forslaget gjelder lovendringer i finansavtaleloven om forbrukernes rett til å betale med kontanter.

Komiteen viser til Norges Banks utredning om digitale sentralbankpenger. Dette er et viktig og nødvendig arbeid som må prioriteres framover.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet, mener kontantene har en viktig rolle i samfunnet, og at forbrukerne bør kunne betale med

kontanter i de situasjoner hvor man har en berettiget forventning om det og der det er hensiktsmessig.

Flertallet viser til følgende i Meld. St. 24 (2018–2019) Finansmarkedsmeldingen 2019:

«Gjeldende finansavtalelov ble vedtatt i 1999, og siden den gang har det skjedd store endringer i tilgangen på ulike betalingsløsninger og i måten finansavtaler inngås på. Det kan derfor være behov for å se på om dagens regler er hensiktsmessige. Utgangspunktet bør fortsatt være at forbrukere skal ha rett til å betale med kontanter, og det kan være behov for å styrke eller presisere denne retten i visse situasjoner. Samtidig kan ikke retten til å gjøre opp med kontanter gjelde uten unntak. For eksempel er det lite praktisk med kontant oppgjør ved netthandel. Hvor langt retten til å gjøre opp med kontanter bør gå, og eventuelt hvilke presiseringer som bør gjelde, er det derfor behov for å se nærmere på. Jus- og beredskapsdepartementet vil se nærmere på reglene om rett til kontant betaling i etterkant av arbeidet med en ny finansavtalelov.»

Flertallet viser derfor til at regjeringen har varslet at den vil utrede en eventuell lovendring i finansavtaleloven som styrker eller presiserer kontant betaling, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte. Flertallet mener derfor at intensjonen i representantforslaget er ivaretatt. Flertallet foreslår på denne bakgrunn at forslaget ikke vedtas.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede kontanternes rolle og stilling, herunder vurdere retten til å betale kontant sett opp mot næringsaktørers ønske om å opptre kontantfritt, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Miljøpartiet De Grønne viser til at bruken av kontanter har gått ned relativt til BNP og konsum, men representerer fortsatt en relativt stor andel av omsetning og antall transaksjoner.

Disse medlemmer ser at kontantbruk i dagens samfunn reiser mange problemstillinger og avveininger, blant annet mellom hensynet til næringslivet og til forbrukere. Organisasjoner som LO og NHO har pekt på utfordringer knyttet til kontanter og svart arbeid, og sikkerheten for ansatte i for eksempel reiseliv og varehandel. Disse medlemmer mener dette er vektige argumenter. Samtidig foretrekker for eksempel mange eldre, samt mange turister fra utlandet, å gjøre opp for seg med kontanter.

Disse medlemmer viser til at tradisjon, personvern og sikkerhetsutfordringer i ny teknologi kan være argumenter for fortsatt bruk av kontanter fremover,

samtidig som flere hensyn taler i motsatt retning. Disse medlemmer mener derfor at forslagsstillerne i sitt forslag ikke tar hensyn til alle dilemmaer, for- og motargument som kontantbruk i dagens samfunn reiser.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet er bekymret over at kontanternes stilling som betalingsvirkemiddel i Norge stadig svekkes. Disse medlemmer viser til at Senterpartiet gjentatte ganger de siste årene har fremmet forslag om tiltak for å styrke kontanternes stilling, og mener det er beklagelig at regjeringen ikke har truffet virksomme tiltak som kan bidra til å sikre kontanternes rolle som betalingsmiddel også for fremtiden. Ifølge statistikk fra Norges Bank har det siden 2016 skjedd et markant fall i verdien av norske mynter og sedler i omløp, fra 50,1 mrd. kroner i 2016 til 43,8 mrd. kroner i 2018. Det er forventet at denne utviklingen vil fortsette med stadig økende bruk av elektroniske betalingsmåter.

Disse medlemmer registrerer at kontanternes stilling utfordres mer og mer, og mener det haster med tiltak for å sikre kontanternes stilling. Det påtreffes stadig oftere butikker og andre etableringer som proklamerer seg som kontantfrie, og som derved vanskeliggjør eller umuliggjør oppgjør med kontanter, til tross for at kontanter er tvungent betalingsmiddel i Norge. Muligheten til å ta ut og sette inn kontanter reduseres i høyt tempo. Mange steder er snart ikke kontanter et reelt alternativ på grunn av dårlig tilgjengelighet. Det drastiske fallet i kontantbruk som illustreres av Norges Banks statistikk, viser at endringene i bruk av kontanter som betalingsmiddel skjer hurtig. Disse medlemmer vil advare mot at ytterligere utsettelse av virksomme tiltak kan gi en utvikling i kontantbruk som reduserer muligheten for å iverksette effektive tiltak på et senere tidspunkt.

Disse medlemmer vil presisere at utviklingen med stadig enklere og mer brukervennlige digitale betalingsløsninger i utgangspunktet er et stort gode som hele samfunnet nyter godt av. Disse medlemmer anerkjenner dessuten at reguleringen av kontanter reiser spørsmål som har stor praktisk betydning for forbrukerne og næringslivet. Disse medlemmer mener imidlertid den stadige svekkelsen av kontanternes stilling tilsier at det må gjennomføres tiltak umiddelbart for å hindre en videre utvikling som svekker kontanternes stilling.

Disse medlemmer viser til Meld. St. 24 (2018–2019) Finansmarkedsmeldingen 2019, hvor komiteens flertall viste til at:

«Selv om de fleste betalinger i dag skjer elektronisk, bør alle bankkunder være sikret et tilfredsstillende kontanttilbud. Forbrukerne har rett til å gjøre opp med kontanter i butikk og hos andre betalingsmottakere. Flertallet viser videre til at med dagens nedbygging av kontant-

tilbudet er det usikkert om tilbudet fremover vil være godt nok.»

Disse medlemmer vil videre vise til at det i meldingen fremgikk at Norges Bank mener at retten til å betale med kontanter bør presiseres slik at den ikke kan avtales bort med standardvilkår, og at det bør knyttes klarere sanksjonsmuligheter til regelen.

Disse medlemmer vil vise til at på tross av en alvorlig virkelighetsbeskrivelse som også regjeringspartiene har sluttet seg til, viser regjeringen ingen vilje til å sikre kontanternes stilling. I stedet forsøker regjeringen å trenere vedtak som kunne bidratt til å styrke kontanternes stilling. Behandlingen av dette representantforslaget er nok et eksempel på dette. Etter at forslaget har ligget til behandling i komiteen i et halvt år, konkluderer man med ytterligere utsettelse av eventuelle konkrete tiltak til etter ny finansavtalelov er vedtatt. Disse medlemmer påpeker at en slik trening kan innebære flere år med negativ utvikling før man eventuelt får gjort noe med kontanternes stilling på dette området. I mellomtiden kan kontantene ha svekket seg så betydelig at det i seg selv kan bli et argument mot å ta nødvendige grep.

Disse medlemmer minner om at sentrale tjenester som nettbanker og betalingsløsninger i kortere og lengre perioder har vært ute av drift de siste årene, og mener disse hendelsene tydeliggjør at elektroniske systemer er sårbare og kan gå ned for telling. Disse medlemmer understreker at svekkelsen av kontanter som betalingsmiddel innebærer utfordringer for blant annet personvern, brukervennlighet, sikkerhet, beredskap og nasjonal selvråderett som bør tas på høyeste alvor. Det er kontanter som i dag er den klart mest pålitelige betalingsteknologien og at den i overskuelig fremtid vil gi en beredskapsmulighet som man ikke ellers kan få.

Disse medlemmer viser for øvrig til egne merknader i Innst. 366 S (2018–2019) Finansmarkedsmeldingen 2019 og Innst. 485 S (2016–2017) i behandlingen av forslaget fra representanter fra Senterpartiet om kontanter som betalingsmiddel i Norge.

Disse medlemmer viser til representantforslaget og fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«I

I lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) gjøres følgende endringer:

§ 38 tredje ledd skal lyde:

(3) En forbruker har alltid rett til å foreta oppgjør med tvungne betalingsmidler hos betalingsmottakeren, *inkludert i alle betalingsmottakerens filialer, i salgsvogner, om bord på eller helt i nærheten av påstigningsstedet til transportmidler samt på andre tilsvarende steder. Retten er ufravikelig unntatt for beløp som overstiger beløpsgrensene i hvitvaskingsloven § 5 første ledd.*

§ 91 første ledd første punktum skal lyde:

Den som overtrer § 14, § 38 tredje ledd, § 55 annet ledd eller § 46, straffes med bøter eller under særlig skjerpene omstendigheter med fengsel inntil tre måneder.

II

Loven trer i kraft straks.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt deler forslagsstillernes syn på at kontanter tjener en viktig beredskapsfunksjon, og viser til at flere europeiske sentralbanker har fremhevet betydningen av kontanter i tilfelle av cyberangrep eller teknologisk svikt som gjør at de digitale betalingssystemene bryter sammen.

Disse medlemmer viser til at bare 2 pst. av den brede pengemengden er kontanter, skapt av sentralbanken, mens de resterende 98 pst. er kontopenger, skapt av private banker når de utsteder lån. Disse medlemmer vil påpeke at det er et tankekors med et kontantløst samfunn at det vil medføre en helprivatisert pengeforsyning, med mindre man oppretter en offentlig digital valuta som publikum har tilgang til. Disse medlemmer viser til at kontopengenes verdi garanteres av at de kan løses inn i kontanter, og at de ikke er tvungent betalingsmiddel.

Disse medlemmer viser til at det er en offentlig oppgave å levere et risikofritt betalingsmiddel og aktivum til publikum, og at kontopenger skapt av private banker ikke fyller denne funksjonen. Kontopenger er et risikoaktivum, og det er viktig å sikre forbrukernes frihet til å velge et risikofritt aktivum heller enn å sponse private bankers risikosøkende virksomhet, dersom de ønsker det. Så lenge kontanter er eneste tvungne betalingsmiddel i Norge, er det derfor viktig å sørge for at de er lett tilgjengelige og aksepteres ved kjøp av varer og tjenester.

Disse medlemmer viser til at kontanter synker i popularitet, og at denne tendensen trolig ikke vil snu.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen intensivere arbeidet med å styrke den offentlige produksjonen av betalingsmidler og opprette et digitalt tvungent betalingsmiddel for publikum, utstedt av Norges Bank.»

Disse medlemmer anerkjenner at kontanter er viktig av hensyn til personvern i transaksjoner, særlig når stadig flere aktører som tjener stort på informasjon om våre betalings- og kjøpsvaner, tilbyr konto- og betalingstjenester.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for digitale konto- og betalingsløsninger levert av det offentlige, og om blokkjedeteknologi kan være egnet i den forbindelse.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen utrede kontanternes rolle og stilling, herunder vurdere retten til å betale kontant sett opp mot næringsaktørers ønske om å opptre kontantfritt, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Forslag fra Senterpartiet:

Forslag 2

I

I lov 25 juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) gjøres følgende endringer:

§ 38 tredje ledd skal lyde:

(3) En forbruker har alltid rett til å foreta oppgjør med tvungne betalingsmidler hos betalingsmottakeren, *inkludert i alle betalingsmottakerens filialer, i salgsvogner, om bord på eller helt i nærheten av påstigningsstedet til transportmidler samt på andre tilsvarende steder. Retten er ufravikelig unntatt for beløp som overstiger beløpsgrensene i hvitvaskingsloven § 5 første ledd.*

§ 91 første ledd første punktum skal lyde:

Den som overtrer § 14, § 38 tredje ledd, § 55 annet ledd eller § 46, straffes med bøter eller under særlig

skjerpende omstendigheter med fengsel inntil tre måneder.

II

Loven trer i kraft straks.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen intensivere arbeidet med å styrke den offentlige produksjonen av betalingsmidler og opprette et digitalt tvungent betalingsmiddel for publikum, utstedt av Norges Bank.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for digitale konto- og betalingsløsninger levert av det offentlige, og om blokkjedeteknologi kan være egnet i den forbindelse.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Kristelig Folkeparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rå Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k:

Dokument 8:147 L (2018–2019) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sigbjørn Gjelsvik, Geir Pollestad og Per Olaf Lundteigen om å styrke kontanternes stilling – vedtas ikke.

Oslo, i finanskomiteen, den 22. oktober 2019

Henrik Asheim

leder

Vetle Wang Soleim

ordfører

VEDLEGG

**DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT**

Justis- og innvandringsministeren

Finanskomiteen
Stortinget
0026 Oslo

Deres ref.
2019/2326

Vår ref.
19/2711

Dato
04.06.2019

Dokument 8:147 L (2018–2019) Representantforslag om å styrke kontantenes stilling

Jeg viser til brev 21. mai 2019 til finansministeren fra finanskomiteen. Komiteen ber om en uttalelse om representantforslaget fra stortingsrepresentantene Sigbjørn Gjelsvik, Geir Pollestad og Per Olaf Lundteigen om å styrke kontantenes stilling. Forslaget knytter seg til finansavtaleloven som hører under Justis- og beredskapsdepartementet, og brevet besvares derfor av meg.

Stortingsrepresentantene fremmer et forslag om lovendringer i finansavtaleloven § 38 tredje ledd, som gjelder forbrukeres rett til å betale med kontanter. Forbrukere bør etter mitt syn ha en rett til å gjøre opp med kontanter i de situasjoner hvor man har en berettiget forventning om å kunne gjøre det. Jeg er enig med stortingsrepresentantene i at kontanter har en viktig rolle i samfunnet, og at det fyller en beredskapsfunksjon. Jeg vil vise til at regjeringen i Meld. St. 24 (2018–2019) (Finansmarkedsmeldingen 2019) på side 104 varsler at det kan være grunn til å styrke eller presisere retten til kontant betaling. Regjeringen gir samme sted uttrykk for at dette er noe Justis- og beredskapsdepartementet vil vurdere nærmere.

Jeg anbefaler at man ikke vedtar den foreslåtte lovendringen nå, og at man i stedet venter med lovendringer til spørsmålet har blitt utredet og vurdert nærmere. Det er vanskelig å overskue hvilke konsekvenser representantforslaget vil ha. Reguleringen av retten til å betale med kontanter reiser en rekke spørsmål, og reglene om dette har stor praktisk betydning for forbrukerne og næringslivet.

Man kan for eksempel ikke kreve å betale med kontanter når man handler på internett eller laster ned en applikasjon til mobiltelefonen. Når det gjelder kjøp av tjenester, reiser det seg et spørsmål om hvor man skal kunne kreve å betale med kontanter, og man kan i praksis ikke gi en regel som gir rett til å betale med kontanter på et hvert sted der tjenesten ytes – et eksempel er ytelser innen strøm, bredbånd og telekommunikasjon. En regel om rett til å betale tjenesten kontant på tjenesteyterens hovedkontor, gir på den annen side en rettighet av liten praktisk betydning. Hvor langt retten til kontant betaling bør gå og hvordan disse grensene skal trekkes, bør etter min mening vurderes grundig og i sammenheng.

Jeg mener man bør sørge for en grundig utredning av spørsmålet, og at et forslag til lovendringer sendes på høring slik at berørte aktører gis mulighet til å uttale seg. Som det fremgår av Finansmarkedsmeldingen 2019, planlegger regjeringen en slik prosess i etterkant av arbeidet med en ny finansavtalelov.

Med hilsen

Jøran Kallmyr

